

Z P R A V O D A J

č.147

*Příjemně prožité Velikonoce
a hezké jaro i léto vám všem.*

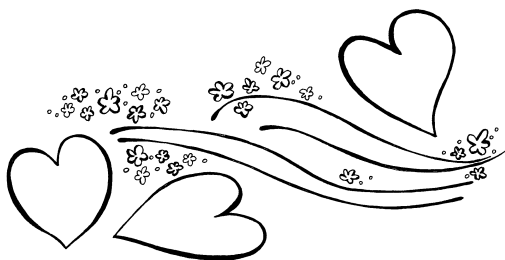
duben 2020

Vychází 3x ročně

Ediční rada Zpravodaje: Jitka Knížková, odp. redaktorka (j.knizkova@centrum.cz),
Zuzana Holancová (holancovaz@gmail.com), Dana Velebová a Soňa Neumannová
Kresby: Marie Tvrdková Techn. zpracoval: Jan Heřmánek
Tisk: fa Papilion Internet: www.zahradkari.cz/szo/hortiklub

O přátelství

Člověk za svůj život potká mnoho lidí, z nich někteří se stanou jeho přáteli. Někteří dokonce velmi dobrými přáteli, o kterých cítí, že by mu v životě chyběli, kdyby je měl ztratit. Přesto si v této uspěchané době na své přátele nedokážeme najít čas. Proč? Jen z toho věčně omílaného důvodu jeho nedostatku?

Moudří říkají, že pokud si člověk na něco chce vyhradit čas, tak si ho vyhradí. Pokud chce člověk jít do divadla, tak tam jde. A pokud se chce věnovat rybaření, tak si rychle koupí prut, zařídí vše potřebné a dříve či později vyrazí k řece. Naše přání jsou většinou snadno splnitelná. Tak proč k nim nepatří i čas pro přátele? Proč na ně nemáme čas, i když je máme rádi?

Když má člověk dobré přátele, může si tím prodloužit život. To potvrzuje vědecká zpráva uveřejněná v časopise „Journal of Community Health“, která vychází ze studie, která v průběhu 10 let zkoumala, jaký vliv na dlouhověkost mají mezilidské vztahy. Mezi těmi, kteří mají hodně blízkých přátel, byla úmrtnost o 22% nižší než mezi těmi, kteří mají přátel jen pár. Aktivní přátelství pomáhá totiž seniorům zvládat různé problémy a tím jim ubývá depresí, zlepšuje se schopnost řešit problémy, zvyšuje sebedůvěru a pocit kontroly nad vlastním životem. Říká tato zpráva.

Z toho vidíme, že přátelství je nade vše, a proto je nutno si ho vážit a pokud možno udržovat si své přátele. To znamená najít si na ně vždycky čas, protože jsou pro náš život důležité.

Soňa Neumannová

Josef Miniberger (1878 – 1955)

Josef Miniberger byl jedním z představitelů řady prvorepublikových vyhledávaných architektů a realizátorů soukromých zahrad, ale i veřejné zeleně. Studoval na pražské technice stavitelství. Od roku 1926 byl členem Ústavu pro stavbu měst při Masarykově akademii práce. O zahradní architektuře i přednášel. Praktikoval u školkaře V. Maška v Turnově a byl v kontaktu se školkařem J.Veselým z Molitorova. Byl literárně činný v časopisech svého oboru. Ve svých statcích se věnoval kompozici zahrad, zejména problematice užití tzv. přechodného stylu, tedy aplikací a vzájemnou provázaností stylu formálního (geometrického) a volného (krajinářského) při zakládání rodinných a vilových zahrad. Pozornost také věnoval stavebním objektům v zahradě, praktickým radám při zakládání zahrad a obnovám historických zahrad. Pravděpodobně jeho

největší doménou byla problematika přesazování vzrostlých stromů v teoretické i praktické rovině.

Při zakládání menších zahrad se Miniberger takřka vždy nechal ovlivnit geometrickou podstatou domu a zahradu formálně přizpůsobil jeho půdorysu. Přestože uplatňoval zejména přednosti formálního uspořádání zahrady, provedení větší zahradní plochy v čistě pravidelném pojetí nedoporučoval. Prosazoval kombinaci formálních a neformálních prvků zahradní kompozice se snahou uplatnit geometrické tvary alespoň kolem vily. Pravidelnou úpravu považoval, alespoň v doteku vily, za nutnost. V případě navrhování větších zahrad bylo ovlivnění budovou neznatelnější v její těsné blízkosti, které navrhoval výhradně pravidelné v různé míře a rozsahu podle konkrétních okolností. V takových kombinovaných případech kladl důraz na vyřešení přechodu od části geometrické k části volně upravené. Usiloval o to, aby jedna část v druhou přecházela – zejména zabíháním geometrické formy do volně komponovaných částí zahrady. Například formální parter svými okraji a osami přecházel ve styl volný výsadbou netvarovaných dřevin a především ukončení os v krajinářské části bylo tvořeno výhradně geometrickým útvarem – rondelem stromů, altánem, vodním prvkem, pergolou atp. Za hlavní přednost spojení obou přístupů považoval rozmanitost působení vzájemných kontrastů mezi přímými liniemi geometrických prvků, postavených proti malebným liniím volného rostlinstva – nespoutané přírody. Při vlastním navrhování uměleckého díla, za který zahradu vždy považoval, ctil tři základní zásady:

- 1) stanovil jednu vůdčí myšlenku zahrady, které podřídil a přizpůsobil všechny detaily celého řešení
- 2) soustředil se na oblast světla a stínu
- 3) usiloval o zachování celistvosti ploch.

Podotýkal, že při zachování těchto tří zásad se nejlépe využije celá plocha pozemku, s vyloučením chyb při zakládání zahrady, které by jen těžko mohly být v budoucnu napraveny. První zásada spočívala ve správném položení osy souměrnosti, od které se v případě pravidelného založení zahrady rozvíjel zahradní program na obě strany. Při krajinářských úpravách tvořila tato osa hlavní průhled zahradou, přestože nemuselo jít vždy o osu souměrnosti. Průhled byl vždy ukončován nějakým zajímavým objektem – drobnou stavbou např. besídky nebo skupinou stromů. Zásada světla a stínu byla bezprostředně navázána na zmiňovanou osu. Oblast světla obyčejně kladl na osu souměrnosti celého řešení. Těžištěm světla v zahradě mohlo být volné prostranství poblíž domu a dále také trávnická plocha, kterou považoval za největší půvab celé zahrady. Od prosvětlených částí v centru zahrady se program ubíral v intimnější střídané světlo-stín prostory. Pestrost zahrady se uplatňovala v konečném vyznění celistvě, především díky jednotící travnaté ploše.

Při používání rostlin dbal na jednoduchost řešení a na postavení kontrastů proti sobě. Jehličnatých dřevin využíval jako pozadí, před které umísťoval jednodruhové a jednobarevné záhony, osázené převážně růžemi. Mezi další

případy úspěšného uplatňování kontrastů patřily vzájemné kombinace tvarovaných a netvarovaných dřevin. Různá prostranství a odpočívadla byla většinou po obvodu doprovázena linkou živého tvarovaného plotu (buxus, ligustrum), suplujícího balustrádu. Na pozadí uplatnil volně rostoucí dřeviny, nebo před skupinu jehličnatých stromů, tvořících pozadí odpočívadla, umístil např. polokruhovitou stěnu stříhaných tisů (*Taxus baccata*). Kritizoval používání bohatých kobercových záhonů, které považoval za přežité.

Čerpáno z: Památková obnova vilových zahrad založených v meziválečném období, Nár. památkový ústav, Brno 2015, autoři Šimek a Zámečník

Ještě v návaznosti na přednášku Dr.Šárky Steinové z 8.2.2020 v programu Krásná zahrada:

Šárka Steinová se Stanislavou Ottomanskou v odborné publikaci Národního zemědělského muzea píše o Josefu Minibergerovi kromě jiného toto:

„Josefa Minibergera lze bezesporu zařadit mezi naše významné zahradní architekty první poloviny 20.století, jehož dílo tvoří velmi plynulý přechod mezi tvorbou Františka Thomayera k meziválečné tvorbě Josefa Kumpána a Josefa Vaňka, ať po stránce stylu, použitých rostlin a materiálů, tak i částečně z hlediska časového. Z jeho projektů, které se týkaly ať soukromých zahrad či veřejných prostorů, je dodnes patrná výrazná jednoduchost řešení, která plně korespondovala s konkrétní lokalitou a jejími podmínkami, ale také s funkcí daného objektu a potřebami zadavatele. Příkladná pečlivost vypracování dokumentace, a to především plánů, perspektivních pohledů, ale i pracovních náčrtů, rozpočtů, výkazů a p. jen dokládá vysokou úroveň odborných znalostí a dovedností tohoto muže. Především teoretická a praktická znalost použitého rostlinného materiálu je až zarážející. Profesionální zájem o dendrologii dokládá spolupráce s Dendrologickou společností v Průhonicích, ale také nelze v této souvislosti opomenout vliv osobnosti Leopolda Baťka. Je třeba zdůraznit, Josef Miniberger měl velmi samotářskou a plachou povahu, která mu bránila být průbojnějším a daleko více se prosadit ve své době, což byl pravděpodobně následek jeho těžké duševní choroby, kterou prodělal v mládí. I přes tento handicap nám Josef Miniberger nepochybně zanechal velice zajímavé dílo.“

Monografie je rozdělená do dvou hlavních částí. První část se z dostupných archivních pramenů snaží zmapovat život a tvorbu Josefa Minibergera, druhá část je složena z výběru Minibergerových dochovaných zahradních návrhů a projektů

Vybrala J. Knížková

Historie zahrad

Starověk

Mezi starověké civilizace jsou řazeny první vyspělé lidské společnosti, které rozkvétaly v oblastech Sýrie, Palestiny, Fénicie, Malé Asie, Mezopotámie, Íránské vysočiny, Egypta a Arábie. Toto období je ohraničeno koncem pravěku ve 4. tisíciletí př.n.l. a vpádem Arabů v první polovině 7.století. První zemědělci se v oblasti předního východu usadili někdy v 8. a 9. tisíciletí př.n.l. Kolem roku 7700 př.n.l. se začaly utvářet první usedlé agrární společnosti. Vznikla zde nejstarší známá města světa a také vznikaly první zahrady.

První zmínky o zahradách v oblasti Přední Asie pocházejí z období 4000 let př.n.l. Tyto již mají zřetelné rysy pravidelné úpravy. Jsou osově souměrné, převládají geometrické linie, výsadby jsou zřetelně ve sponu. V zahradách přední zahrady lze najít prvky jako záhon, živý plot, geometricky upravený bazén, fontána, kanály, alej, terasy, sochy, umělé zavlažování. Do oblasti Přední Asie je někdy také umisťována mystická rajská zahrada. Bývá ztotožňována s rozsáhlými pozemky ve starověké Persii označovanými jako paradis, které však sloužily jako lovecké obory pro lov zvěře.

V egyptské milostné básni je popisována zahrada následovně:

„Rákosí v zahradě se zelenalo a všechny keře kvetly.
Zralé broskve v zahradě se podobaly bronzu.
A háje se leskly peckami mandloní.“

Egyptané podle nalezených důkazů ale záměrně pěstovali nejen okrasné a ovocné dřeviny, koření a byliny, ale i květiny a zeleninu.

Homér, u nějž se předpokládá že žil v období mezi léty 1200 až 700 př.n.l., popisuje zahradu takto:

„Přímo za dveřmi je veliká zahrada, keře jsou na každé straně u vchodu... rostou tu vysoké kvetoucí stromy, hrušně a granátová jablka a jabloně se světlými plody a sladké fíky a olivy ...Tyto stromy nikdy nepřestávají plodit, ani v zimě ani v létě, vyrůstají po celý rok. Foukání větru ze západu sklídí vždy nějaké ovoce, aby se urodilo a dozrávalo další. Hruška na hrušce voskovatí, jablko na jablku, ano, nahlučené bobule dozrávají v hroznu, fik po fíku... Tam také běží vyvýšené linie všech druhů záhonů... a jsou tam i dvě kašny vody, odkud proudí voda ke všemu na zahradě.“

John Claudius Loudon (1783–1843) v rozsáhlé publikaci zabývající se historií zahradnictví píše: Římané se naučili zahradnictví od Řeků a Řekové od Peršanů, a tak postupovalo jako každé další umění od civilizací východu na západ. Z dalších informací vyplývá, že je tím míněno využití zahrad nejen k odpočinku, ale zejména jako míst sloužících k reprezentaci. Lze pouze předpokládat vysoce pravděpodobné ovlivnění zahradní architektury v Středozeří egyptskými zahradami, zejména v souvislosti s kontakty řecké kultury s vyspělou kulturou starověkého Egypta.

Mezi kulturně vyspělé oblasti v Asii, které už ve starověku vynikaly tvorbou zahrad, patří kromě Koreje, Japonska a Indie i Čína. Některé způsoby tvorby zahrad v této oblasti byly vzájemně přejímány a celkově s ohledem na kulturní kontakty tak lze najít více podobností než rozdílů. Zahrady v Asii měly často náboženský charakter spíše než rekreační a více než v Evropě je použito objektů – symbolů. Také v Asii jsou nejstarší zmínky o zahradách známy především z legend, podobně jako je tomu ve Středomoří nebo u evropských pohádek. V těchto legendách se odráží jak druhová, tak zahradní kultura a obdiv ke kultivovaným zahradám, které patří k nejcennějším částem paláců.

Babylon a Asýrie

Diodóros Sicilský (50 př.n.l.) píše: Visuté zahrady Semiramidiny nebyly vystavěny Semiramis, která založila město, ale pozdějším vládcem nazývaným Kýros kvůli kurtizáně, která pocházela z Persie. Tato zahrada byla 400 stop čtverečných velká a stoupala až na vrchol hory, kde byla budova a otevřené místnosti jako je u divadla. Podle schodiště byly postaveny nad sebou oblouky, mírně vystoupavě,

Visuté zahrady Semiramidiny

které podepírají celou zahradu. Nejvyšší oblouk, na kterém leží celá plocha zahrady, byl 50 loktů vysoký. Zahrada samotná byla obklopena cimbuřím a valy. Kamenné stěny byly velmi silné, postavené s nemalou péčí a náklady, jsou silné 22 stop a každý pískovcový kámen je 10 stop široký. V několika patrech této stavby byly položeny trámy a velké kameny, každý 16 stop dlouhý a 4 široký. Střecha nad tím vším byla nejprve

pokryta rákosím zalitým množstvím síry (nebo asfaltu). A na to pak byly položeny dvojité dlaždice spojené tvrdou a odolnou maltou. Nad tím vším byly položeny pláty olova, uložené tak, aby odváděly vodu a také aby nehnily základy. Na všem tom byla položena zemina, která měla dostatečnou hloubku k pěstování a růst největších stromů. Na rovnou půdu bylo vysázeno všemožně stromů, které jak pro krásu, tak i pro velikost mohly potěšit diváky. Oblouky, které stály nad sebou, tvořily mnoho majestátních prostor všeho druhu a pro různé účely. Byly tam stroje, které přiváděly vodu z řeky Eufrat prostřednictvím potrubí tak, aby bylo divákům skryté. Potrubí vodu vyvádělo stavbou až do úrovně zahrad.

Visuté zahrady Semiramidiny byly považovány za legendu a div světa.

Zbytky odpovídající jejich popisu zřejmě znovuobjevil Robert Koldewey (1855–1925). Visuté zahrady nad většími a nákladnějšími stavbami vynikají originalitou, jedinečností, technikou, řešením stavby, důmyslností čerpacího zařízení a

samozejmě krásou. Irácká Památková správa v roce 1964 měla v úmyslu Semiramidiny visuté zahrady v Babylonu rekonstruovat, ale po postavení základů práce pro vysoké náklady ukončila.

Popisovány jsou také visuté zahrady v Ninive, kde je měl dát vybudovat asyrský král Sinacherib, který mimo jiná města dobyl i Babylon. Ninive bylo také nazýváno Nový Babylon.

Dalšímu výzkumu ovšem brání válečný stav v lokalitě.

Egypt

Egyptská zahrada je poprvé zmiňována v době asi 4000 př.n.l. Domy, paláce, chrámy a kaple v obrazech z hrobů v Egyptě mají téměř vždy zahradu. Velmi často se na malbách v hrobkách nachází celek, jehož vzhled je podrobně propracovaný, takže lze získat dost dobrý přehled o různých typech zahrad v období Nové říše a dají se dokonce podle takového obrazového svědectví i rekonstruovat. Vrcholu úpravy zahrad v Egyptě dosahují v letech 1530 – 1350 př.n.l. Součástí zahrady býval zavlažovací systém, který ji rozděloval na pravidelné části. Toto rozdělení bylo základem pravidelných zahrad. Cesty a živé ploty ze stálezelených dřevin ji dále členily na pravoúhlé obrazce. Uprostřed zahrady býval pravidelný bazén, který mohl být různé velikosti podle zámožnosti majitele. Bazény ve faraónových zahradách byly tak velké, že bylo možné se v nádrži projíždět na plachetnici. Součástí některých zahrad byly také vodotrysky. Nejobvyklejší součástí egyptských zahrad bylo silné stromofadí, které je typické pro většinu egyptských zahrad. Zahrady byly obehnány vysokou zdí s jediným vchodem. V zahradách mohla být i více než jedna nádrž a zahrada mohla být rozdělena na více částí. V jednom případě měla zahrada v přední části obdélníkový rybník souběžně s řekou, kdežto část druhá ve střední oblasti byla obehnána zdmi a osázena stromy, mezi nimiž byly patrně i vzácné druhy.

Egyptská zahrada

Persie

Perské zahrady mohou pocházet z počátku období 4000 př.n.l. Zahrada je s typickou osovou linií vytvářena vodní nádrží nebo tokem a symbolizuje ráj, podobně jako je tomu u mnoha úprav ve starověku.

Zdobená keramika z té doby zobrazuje typický plán perské zahrady. Obrys zahrady v Pasargad, postavený kolem roku 500 př.n.l., je dodnes viditelný. Pod vlivem zoroastrismu se voda v umění stala důležitější. Tento trend se projevil

v zahradním designu větším důrazem na fontány a rybníky v zahradách. Perská zahrada se do současné doby vyvíjela pod různými vlivy, ale základní principy byly jen málo změněny.

Během arabské okupace estetika v zahradě rostla na významu. Příkladem je Chahār Bāgh, forma zahrady, která se snaží napodobit ráj se čtyřmi řadami a čtyřmi kvadranty, které představují svět. Konstrukce někdy rozšiřuje jednu osu delší, než osy příčné, a může představovat vodní kanály, z nichž každý vede přes jednu ze čtyř zahrad a spojuje je centrální nádrž.

Invaze Mongolů z Persie ve 13.století vedla k využití dalších ozdobných objektů v zahradě. Mongolská říše zavedla perské zahrady tradicí v dalších částech světa, zejména v Indii. Novodobý div světa, hrobka Tádž Mahal, je ztělesněním perské představy ideální rajske zahrady.

Evropská zahradní architektura začala ovlivňovat Persii koncem 18.století, zejména barokní úpravy tehdy běžné ve Francii. Západní vlivy vedly ke změnám ve využívání vody a druhů použitých rostlin.

Japonsko

Japonská zahrada je způsob okrasné úpravy zahrady. Kořeny úprav, dnes považovaných za tradiční, sahají od animistických náboženství. Určující zde byly čínské a korejské vlivy z období Nara (710-794) a Heian (794-1185). Po dlouhé době napodobování si ale japonská zahradní architektura rozvinula mírně odchylnou estetiku ovlivněnou příchodem zenového buddhismu.

Silný vliv na tvorbu zahrad v Japonsku měl především čajový obřad (ča-no-ju).

Japonská zahrada

Výchozí čínský vliv, který byl staletí Japonci kopírován, je stále jasně zřetelný v použitých prvcích i uspořádání. V Japonsku jsou upraveny jako parky a zahrady jak rozlehlé přírodně krajinářské zahrady, tak i zahrady rezidenční, chrámové či soukromé. Za formu zahrad některými autory bývají považovány výsadby v misách (bonseki a bonkei) a bonsaje či dokonce suiseki, tedy v miskách umělecky ztvárněné kamenné kompozice. Toto označení je však spíše přenesený význam slova zahrada.

Klasické japonské zahrady vznikly a byly tvarovány na základě náboženských vlivů. Vytváření zahrad v Japonsku má starou historii ovlivněnou šintoismem, buddhismem a taoistickou filozofií. V Japonsku byla dlouhodobě zahrada otázkou prestiže více než kdekoliv na světě. Zbohatlík v Japonsku si až do 20. století

nepořizoval, na rozdíl od Evropanů, automobily a obrovské domy s hejny služebnictva, ale zvětšoval a zlepšoval svou zahradu nebo získával novou. Japonské zahrady jsou považovány za krásné po všechna 4 roční období. Zima je pro Japonce v zahradě stejně krásná jako jaro nebo léto.

Čína

Čínská zahrada je typ zahrady typický pro čínský region. V čínské zahradě jsou určujícími prvky modelace terénu, dekorativní stavební doplňky, použité substráty, kameny a rostliny. Rostliny tu však nejsou tím zásadním prvkem jako u jiných druhů zahrad. Čínské zahrady jsou zhotovovány jako myšlené zobrazení vesmíru. Mají úzkou spojitost s náboženstvím a mytologií.

Jednotlivé prvky, celek i části zahrady jsou zde interpretovány jako symboly, ale ukazují i sociální postavení majitele. V době svého rozmachu, byly způsobem, jak dát rafinovaně najevo inteligenci, organizační schopnosti, vytříbenost vkusu, zámožnost a postavení, což platí dodnes. Většina čínských zahrad byla luxusním zbožím, prokazovaly a posilovaly postavení jejich majitele.

Antika

Antické zahrady jsou výsledkem vlivu orientálních zahrad. Zahrady byly používány jako obytné. Římské zahrady se staly díky osobitému vkusu Římanů vrcholnými zahradnickými díly své doby. V dobách kolem 1. století našeho letopočtu Římané jasně odlišovali stylově, umístěním, skladbou a použitím zeleninové zahrady, užitkové sady, výsadby v okolí venkovských vil, rozsáhlé parky a malé městské zahrady.

Nejznámější městské zahrady měly často pravidelný tvar a obvykle byly založeny jako pravidelné, geometrické zahrady. Využití zahrady jako součásti obydlí bylo ještě používanější než u Řeků. V zahradách se i spávalo. Uprostřed pravidelně uspořádaného peristylu stála kašna nebo vodotrysk, cesty byly dlážděné, lemované květinovými záhony. Na

Antická zahrada - Hadriánvila Řím

pravidelný architektonický styl římské zahrady odkazují zahrady a zahradní styly v celé Evropě až do konce 18. století. Větší parky měly části podobné holandským a francouzským zahradám, avšak v dalších částech jsou podle popisů zahrady nápadně podobné přírodně krajinářským parkům. V okrasných zahradách se obvykle nacházely ovocné dřeviny zcela výjimečně. Prakticky u každého obydlí byla zeleninová zahrada, za jejíž stav zodpovídala hospodyně. Při

pěstování květin i zeleniny Římané např. používali již rychlení a oddalování kvetení a plodnosti tak, jak je tomu dnes.

Výstavba parků pro veřejnost byla také výrazem politické prestiže zadavatele a způsobem politického boje. Rozsáhlé soukromé okrasné zahrady byly předmětem kritiky jako projev marnivosti. Obliba zahrad a kvetoucích rostlin byla rozšířena mezi všemi vrstvami obyvatel a použití kvetoucích rostlin muselo být dokonce omezováno zákonem.

Středověk

Zahrady v období středověku, ve stylu typickém pro Evropu, v období přibližně od 5.století do začátku renesance ve století čtrnáctém, navazovaly na předchozí období, ale vyvíjely se do formy, která byla odlišná. Ačkoliv na různých místech v Evropě byly zahrady upraveny odlišně, bylo možné vysledovat podobnosti, dané především kontextem doby. Zahrada té doby byla určena k výukovým účelům, k reprezentaci, pěstování potravin, léčivých rostlin a volnočasovým aktivitám, nebo byla rozdělena na jednotlivé části, které byly takto zaměřeny.

Středověké zahrady v Evropě byly především malé, jednoduché, obezděné, geometrické zahrady, vyznačující se pravidelností nebo symetrií. Středověká zahrada, nebo takto koncipovaný park, je stejně jako egyptská, římská zahrada

Středověk - raiská zahrada

zjevně a zřetelně ohraničena budovami a zdmi. Na zdech mohou někdy být namalovány zjednodušené motivy nebo krajiny. Středověká (víceméně) okrasná zahrada byla někdy nazývána Hortus Conclusus, což je latinský termín a znamená doslova „uzavřená zahrada“. Rostliny v zahradě byly používány jako květinové dary u oltářů (podobně jako ve starověkém Římě) a jako léčivky. Skutečně okrasné zahrady byly považovány za hříšné, neboť platilo obecné pravidlo, že ozdoba je hřích.

Zahrada Hortus Conclusus bývala zobrazením Panny Marie, matky Boží, podle křesťanské symboliky. Symbol panenství Ježíšovy matky ve středověkém a renesančním umění byl opakovaně a dlouhodobě znázorňovaný princip. Křesťanské náboženství postavu Panny Marie ideologicky propaguje jako vzor ženství a neposkvrněnosti (v tomto smyslu dobrovolného a trvale nesexuálního chování).

Přestože obezděné byly už nejstarší egyptské zahrady, tak v období středověku obezdění dostalo i symbolický, mystický význam. Použitím symbolů se Hortus Conclusus přiblížila čínským a japonským zahradním stylům.

Renesance

Renesanční zahradní úpravy jsou symetricky upravované plochy, jejichž forma, použitá poprvé v Itálii, výrazně ovlivnila další budoucnost zahradní architektury. Vývoj italské zahrady od období renesance po baroko je zásadní zejména pro tvorbu vztahu budov a zahrady (Leon Battista Alberti to popisuje v knize „De re aedificatoria“). Nejvýznačnější slohovou úpravou italského parku, nejvýraznějším stylem, je „Italská terasovitá zahrada“ a ta je také často chápána jako styl italské zahrady (parku), jakkoliv se způsoby úpravy italského parku vyvíjely ve více podobách. Italská terasovitá zahrada byla rozšířena zejména na kopcích podél řeky Arno v oblasti Florencie. Byla inspirována římskými a neapolskými zahradami a spojovala jejich styl.

Hlavním rysem italské zahrady je převaha architektonických prvků a předpokládáný svažité terén. Zahradě dominovala budova postavená zpravidla na nejvyšším místě.

Italské zahrady dosáhly mimořádné úrovně v období renesance a dále se vyvíjely pod vlivem baroka.

Od 15. století zahrada v Itálii sloužila jako obytný prostor budovaný podle

stejných hledisek jako celá stavba, na jejíž půdorys navazuje. Na dvorech panovníků nesloužila jen obytným a dekoračním účelům, ale i jako sbírka rostlin, zoologická sbírka cizokrajných živočichů, často ptáků, a hříček. Taková zahrada se často zvrhla v chaotickou zmeť, a proto ji bylo nutné architektonicky cestami, zíd-kami, dřevěnými a živými ploty rozčlenit na jednotlivé sekce. Půdorys zahrady tak zůstává šachovnicovou skládkou.

Renesance, Villa d'Este, Tivoli

Řady monotónně se opakujících čtverců se obměňují jen

ornamenty. Vnitřní část čtyřúhelníku má nejrůznější náplň – trávnik, užitkové záhony, drť, stříhané keře, bylinkářskou zahrádku. V 16.století zahrady podléhají přísnějšímu geometrickému formování. Přichází objev vlivu architektury rostlin na kvality zahrady, jsou objevovány vlivy a pravidla stavebních a rostlinných prvků.

Křížení cest akcentuje fontána, vodní nádrž nebo tvarovaný strom. Nejnáročněji se upravuje giardinetto na terase před lodžii nebo salou terrenou budovy. Leží na hlavní ose zahrady a je zpravidla totožná s hlavní osou domu. Závěr osy podtrhuje casino, grotta s kaskádou a fontána v náročně řešené nice, nebo theatron, rybníčky, štěpnice, ptáčnice, zvěřinec a stromovky se umísťují na

obvod reprezentační zahrady a tvoří tak přechod do volné krajiny. Prostory propojují loubí, pergoly a aleje, které vedou k vinicím a polím.

Jedním z největších příkladů italské renesanční zahrady jsou zahrady Boboli, což je park u paláce Pitti ve Florencii.

Baroko

Počátek barokních italských a francouzských parků se datuje do 16. století a příkladem vzoru barokních zahrad je úprava u paláce Pitti ve Florencii. Tento styl se přenesl do Francie. Vrcholem tvorby francouzských parků je park u zámku Versailles, který pro Ludvíka XIV. vytvořil architekt André le Notre.

Typický park rozděluje několik hlavních cest, od kterých se pravouhle dělí cesty vedlejší. Cesty jsou zpravidla lemovány nízkými plůtky ze stálezelených dřevin. Hlavní nejširší cesta vede obvykle středem a je hlavní osou. Největší plocha je naprosto přehledná a osázená jen nízkými plůtky a květinovými vzory, nejvýše pak přerušena několika ozdobnými stříhanými keři nebo výsadbou letniček na vyvýšeném záhonu. Na hlavní plochu navazuje mnoho menších ploch, naprosto oddělených živými ploty ze stálezelených dřevin, vysokých často až 4 m. Vytvářejí tak intimní zákoutí. Zákoutí nebyla prázdná a stejná, v každém byl nějaký dekorativní prvek – socha či nádoba s atraktivní nebo vzácnou rostlinou. V parku byla často chována jako zpestření různá zvířata, např. pávi. Typickou stavbou jsou altány a pergoly.

Francouzská zahrada napodobuje i stavby z venkova nebo cizích zemí, které samozřejmě musí odpovídat pravidlům symetrie a krásy. Takové stavby mohly vypadat i uměle a nepřírozně, to však nebylo stylu francouzské zahrady na překážku. Umělost a nepřírozenost byla znakem kultivovanosti a ušlechtilosti. Někdy byla součástí zahrady i oranžerie nebo skleník s tropickými rostlinami případně konírna.

Francouzská zahrada dává najevo, že majitel je movitý a kultivovaný šlechtic.

Anglický park

Společnost byla v 17. století přesycena přehnanou, stále se opakující pravidelností francouzských zahrad, které byly kritizovány ještě za života le Notrea, a to i lordem Francisem Baconem, což potvrzuje například esej „Of the Garden“, kde obdivuje původní krajinu a kritizuje architekturu zahrady. Byla hledána nová vhodná forma. V období klasicismu se tak stává moderní úpravou anglický park, který je v mnoha směrech opakem barokního stylu.

Anglický park je stylem krajinářského parku nebo zahrady. Vznikl v Anglii na počátku 18. století pod estetickým vlivem čínských zahradních úprav a rozšířil se po celé Evropě. Nahradil formálnější, symetrické francouzské zahrady, vzniklé v 17. století jako hlavní zahradnický styl v Evropě. Zřejmě nejznámější postavou stylu anglické zahrady je Lancelot „Capability“ Brown. Změny v architektuře zahrad a parků a jejich směr zcela korespondovaly se změnami ve společnosti a kultuře té doby.

Během dlouhého období, kdy na velké části světa dominuje vliv anglického parku, je styl přírodních úprav s romantickými zákoutími vystředán stylem

s čínskými pavilónky, gotickými troskami, římskými, křesťanskými i pohanskými chrámy a sochami, pyramidami a sfingami, doupaty čarodějnic, strašidelnými domy a trpaslíky. První zkomolení, zkažení anglického stylu přírodně krajinářského parku, říká London, nastalo, když se tento styl stal módním a oblíbeným. Mělo se tak stát prokázanou pravdou, že „ve všech svobodných uměních je měřítkem míra geniality, nikoliv houf falešných následovníků, poplatných době“. Bláznění po úpravách ve stylu přírodně krajinářského slohu bylo takové, že poptávka po skutečných umělcích s vkusem brzy převýšila jejich nabídku. Umění bylo zjednodušeno na mechanické úpravy a z nové podoby umění, zobrazujícího jednoduchost, eleganci, přirozenou přírodu, se stal systém přidávání doplňků a uplatňování pevných forem, který v podstatě byl méně různorodý než prehistorické formální styly. Umění přírodně krajinářských úprav bylo degradováno na tři formy úprav – „chomáče“, „pásy“ a jednotlivé stromy (clump, belt, solitera). Pravidla byla jednoduchá: umístěte pás po obvodu, rozmístěte shluky a jednotlivé stromy uvnitř. Pokud výsledek vypadá jako les, je náročná práce zahradního architekta ukončena. Tyto plány byly vytvářeny nejen místními umělci, ale hlavně jistým anglickým mistrem (míněno Lancelotem „Capability“ Brownem), který na svých cestách sbíral zakázky na tyto plány, které kreslil po návratu. Neliší se od sebe úpravou, pouze velikostí. Jednotvárné produkty těchto mechanických úprav anglickému stylu velmi brzy přinesly špatnou pověst. Vlastníci byli zesměšňováni, že vynakládají nesmírné částky k ničení starých alejí a lesů a vysazují na jejich místě malé shluky mladých stromů, z žádného jiného důvodu, než že to je moderní.

Moderní zahrada

Během 19. a 20. století se pohled na zahradu měnil pod vlivem různých filosofických a výtvarných směrů, ale i vlivem konzumerismu a krizí. Ze zahrad, které měly při nákladné údržbě zdobit množstvím květů, kombinací barev a kombinací prvků, se vyvinuly úpravy, které vytvářejí souhrny geometrických tvarů, jednoduchých symbolů a také okázalé úpravy dekorativním zpracováním hmot, světelnými a dalšími dramatickými či divadelně působivými efekty. Tyto projevy a posuny se tradičně ukazují nejvíce v úpravách pro sociálně nadřazené skupiny obyvatel. V zahradách pro širokou veřejnost a střední vrstvy změna spočívá v napodobování vzoru se snadnější, často mechanizovanou údržbou a technologiích omezujících náklady na údržbu (mulčování, pesticidy) a na počátku 21. století příklon k přírodě blízkým ideálům. Nově je u těchto sociálních vrstev preferováno okrasných zahrad jako místa pro relaxaci.

V meziválečné době hnutí Arts and Crafts ovlivnilo i architekturu. Gertrude Jekyllová zavedla do zahradní architektury v mnoha směrech novátorské propracované úpravy ve stylu venkovské zahrady a prosazovala úpravy, které byly blízké přirozeným společenstvům rostlin.

V období hospodářské krize, ve dvacátých a třicátých letech, ale i později, během poválečné rekonstrukce Evropy, byl funkcionalismus v mnoha zemích Evropy vedoucím architektonickým směrem. Pod vlivem architektonického směru, který se hlásil k filosofii „ozdoba je zločin“, „Dekorace je smyslné a primitivní

povahy, stejně jako barva, a hodí se pro toliko nižší třídy, sedláky a divochy“ byly vytvářeny strohé jednoduché domy – stroje na bydlení (Le Corbusier).

V třicátých letech byl ražen trend, že zahrada má být místem relaxace: ve stavebnictví a vnitřním zařízení jsme se již hodně oprostili od všech drahých zbytečností, jen zahrada „jest dosud útočištěm ustupujícího dekorativismu“. „Aby byl zajištěn co největší komfort majitele, musí zahrada obsahovat tři základní prvky: velký, rovný trávník, bazén, stromy poskytující stín.“

Ve třicátých letech byla u nás v Brně vystavěna Vila Tugendhat, která úpravou zahrady sice v mnoha bodech odpovídá principům daného stylu, nicméně zřejmě vypovídá o výsadbách prováděných v tomto období a preferovaném vkusu tehdy sociálně nadřazených skupin obyvatel.

Moderní zahrada. Vila Tugendhat-Brno

Velmi jednoduchými a jasně členěnými, geometrickými a přehlednými, holými zahradami oslovuje zákazníky i holanďanka Mien Ruys. U výsadeb je zjevná snaha úpravou omezit nároky na údržbu. Ačkoliv u některých výsadeb používá trvalky v zajímavých kompozicích, právě jednoduché geometrické úpravy Mien Ruys, málo druhově pestré, jsou vnímány

v souvislosti s moderní architekturou jako velký přínos.

V ČR je v 70. letech již naprostý nedostatek školkařských výpěstků. Tento stav vrcholí v osmdesátých letech, kdy na trhu chybí celé skupiny okrasných dřevin. Výsadby alejí v zahradách a parcích byly prováděny znovu v osmdesátých letech. Z prvků zahradní architektury byl propagován a používán živý plot. Od konce 80. let 20.století v České republice postupně expanduje u soukromých staveb móda udržovaných trávníků spojená s kopírováním životního stylu USA. Od konce 20.století se u nás prosazují u obytných budov okrasné zahrady a veřejná zeleň začíná být lépe udržována. Zelinářské zahrady postupně mizí.

V Americe od sedmdesátých do konce devadesátých let buduje Roberto Burle Marx nákladné parky a zahrady s neobvyklými, pestře barevnými vzory a měkkými liniemi a stává se slavným. V tomto období zde rovněž působí Robert Irwin, který vytváří nákladné úpravy s geometrickými symboly. Známá je jeho úprava Central Garden v Getty Center v Los Angeles.

Převzato z: Historie zahrad (Wikipedie)

J.Knížková

KLUBOVÝ ŽIVOT

ZÁJEZDOVÁ SEKCE

Autobusový zájezd na Olomoucko 16.5.2020.

Hortiklub pořádá v sobotu 16.5.2020 zájezd do okolí Olomouce.

Program:

Romantický hrad Bouzov.

Arboretum Makču Pikču Paseka - obří skalka na svazích Nízkého Jeseníku – unikátní biotop s rostlinami z celého světa, též prodej rostlin.

Zahradnické centrum Hortis - Čáslav (prohlídka a prodej).

Sraz: Metro C "Opatov" před zastávkami autobusů (směr Kunratice, Průhonice) v 6⁰⁰ hod.

Odjezd: v 6¹⁰ hod (nad metrem) "Opatov"

Návrat: mezi 19 – 20 hod.

Svačiny s sebou, oběd není plánován!

Bus zn. Mercedes Benz.

Cena 480,- Kč, pro nečleny Hortiklubu 500,- Kč (cena včetně vstupu na prohlídku arboreta Makču Pikču, nezahrnuje vstup na hrad Bouzov 140,- Kč pro seniory).

Přihlášky: Jarmila Melicharová, tel.: 606 929 818,
e-mail: jara.melicharova@seznam.cz

Placení členských příspěvků

Výše členského příspěvku Hortiklubu je 150,- Kč za rok. Pokud jste členem i jiné základní či specializované organizace Českého zahrádkářského svazu, kde si kupujete známku, platíte pouze 100,- Kč. Členský příspěvek se hradí v hotovosti na jednotlivých akcích nebo na účet Hortiklubu 2900995137/2010. Do zprávy pro příjemce uvést jméno.

JUBILEUM

V prvním čtvrtletí roku 2020 se kulatého životního jubilea dožívá

paní **Marta Benešová**

Hortiklub přeje hodně zdraví a pohody do dalších let.

* * * * *

Poslední poklady Krakonošovy zahrádky

V loňském roce jsem se rozhodl prozkoumat část naší vzácné krkonošské flóry na Trutnovsku a malinko Vám ji přiblížit. Jak jistě víte, Krkonoše jsou velmi bohatou lokalitou na vzácnou květinu. Ta se vyskytuje spíše vysoko v horách. Ale i u nás se najde kousek louky, kde se dají najít hotové poklady. Mluvím o lučinách a přílehlých lesních krajích v okolí lomu v Horním Lánově. Je to místo na první pohled nenápadné, ztrácející se v loukách okolo, které postupně přecházejí v les. Nejkrásnější je zde v květnu a červnu, kdy v tomto kousku přírody rozkvétá hned několik druhů orchidejí a lilií.

Patří mezi ně korálice trojklaná (*Corallorhiza trifida*), což je velmi malá a nenápadná rostlinka, rostoucí hlavně v lese. Našel jsem zde pouhých 7 kusů, ale doufám, že to nebyly všechny. Krom dvou kousků z kraje lesa byl zbytek k vidění na svahu a u skal, kde je terén celkem nedostupný. I přes to nešly přehlédnout, a to díky svojí žlutozelené barvě drobných květů. Tato orchidej se řadí mezi druhy silně ohrožené vyhynutím a je chráněna zákonem.

Dalším překvapením byl hlísník hnězdák (*Neottia nidus-avis*), voskově žlutá rostlina, která zaujme opravdu na první pohled svým nazelenalým vzhledem. Vyniká medovou vůní. Celkem hodně kusů bylo k vidění jak na lemu lesa, tak i v lese samotném. Po odkvětu rostlinka umírá společně s oddenkem. Nová vyroste opět až po letech. Cesta semínek po květech trvá sedm let. Tento druh orchideje je vzácnější a je uveden v červeném seznamu.

Dalším nápadným obyvatelem je okrotice bílá (*Cephalanthera damasonium*). Na svém oblíbeném kousku u lesa jich roste aspoň tucet. Těch větších je ale pomálu. Nádherné bílé květy se v ranním slunci krásně třpytí. V tuto dobu, kdy jsou korálice a hlísník již v květu, je tato květina největší ozdobou. Samozřejmě je tato orchidej zákonem chráněná jako ohrožený druh a také je vzácnější.

Další mé kroky vedly na protější kopec pod salaš okouknout prstnatec májový (*Dactylorhiza majalis*). Roste tam jeden vedle druhého a jejich barva září do okolí. Tento druh roste v hojných skupinách na vlhčích loukách. Je označován jako chráněný v červeném seznamu rostlin.

Další moje kroky vedly na brod. Kolem potoka zde roste nádherná lilie zlatohlávek (*Lilium martagon*). Hned za prvním brodem jsem zahlédl asi šest rostlin. Pět z nich mělo krásné růžové květy s tmavě růžovými skvrnami. Ty byly nejkrásnější. Lilie dorůstají až 150 cm.

Vyhovuje jim vápenec, kterého tu mají dostatek. Bohužel se rozrůstají hodně pomalu a jejich nevykvetlé vršky milují lesní zvířata. I proto patří tato lilie ke vzácnějším druhům a podle zákona je chráněná jako ohrožený druh.

Tím končím seznam mého pátrání po chráněných rostlinách v okolí. Snad se mi zase v příštím jaře poštěstí najít něco zajímavého v Horním Lánově, kde mám chalupu se zahradou. V lese kvete každý rok několik desítek lilií oranžově červené barvy s červenými tečkami, ale o tom zase někdy příště. I o louce nad lomem. Pokusím se s Vámi opět o to podělit a přiblížit vše čtenářům (nejen) Liliáře.

Vladimír Nedeliak (Liliář 3/2019)

Projekt je realizován s finanční podporou MZE ČR.

Za věcnou správnost příspěvku ručí autor a redakční rada si vyhrazuje právo příspěvky krátit, stylisticky upravit a po dohodě s autorem eventuelně i doplnit.

Uzávěrka Zpravodaje č.148 je 1.9.2020.